

REPUBLIKA SLOVENIJA

KABINET PREDSEDNIKA VLADE

VELJA GOVORJENA BESEDA!

GOVOR

PREDSEDNIKA VLADE RS BORUTA PAHORJA NA SLOVESNEM ODKRITJU SPOMENIKA STANETU KAVČIČU

Ljubljana, 27. oktober 2009

Imam častivredno vlogo, da spregovorim ob slovesnem odkritju spomenika Stanetu Kavčiču. Slabost, da nisem bil Kavčičev ne življenjski niti politični sopotnik, nekateri med vami pa eno ali drugo, bom skušal obrniti v prednost. Prednost v tem smislu, da mi ni potrebno dlakocepiti z znanimi dejstvi v strahu, da katera spregledam, pač pa bom spregovoril o Kavčiču tako z mojega osebnega vidika, kot s političnega položaja predsednika slovenske vlade.

Stane Kavčič jo je vodil med letoma 1967 in 1972, osebno pa sem zanjo odgovoren zadnje leto dni. Kdo bi utegnil reči, da so razmere med zgodovinskima časoma skoraj neprimerljive. Z vidika družbenih, političnih in gospodarskih okoliščin je to res, toda z vidika nekaterih temeljnih političnih in vrednostnih dilem, pa je razmišljanje o Kavčiču danes zelo sodobno in aktualno.

Za Kavčiča sem prvič slišal v gimnaziji. Toda ne od učiteljev. To je bil čas usmerjenega izobraževanja, ki je bilo bolj usmerjeno kot izobraževanje. Kavčič nam je prišel na uho kot disident, vendar je večina nas za voljo šibke splošne izobrazbe in radovednosti samo slutila, kaj bi utegnil ta pojem sploh pomeniti. Nenazadnje je v tistem času umrl Tito in velika večina ljudi je to takrat iskreno čutila kot veliko izgubo.

Na univerzi je bilo že bistveno drugače. Profesorji so že izkoristili prve znake partijskega liberalizma in z nami odkrito diskutirali slabosti sistema skozi diskurs Kavčiča in Džilasa. Ker se je proti sredini osemdesetih let skupaj s prvimi zametki politične alternative krepil tudi občutek nacionalne samozavesti, je začel Kavčič figurirati kot ena osrednjih osebnosti politične drugačnosti. Ko je marca leta 87 umrl, je verjetno ne vedoč že postal referenca za spremembe znotraj sistema.

Kar se je ujemalo, prvič, s tistim časom v tem smislu, da se je alternativa še vedno bolj slutila kot verjela, da so prav za prav resnične spremembe mogoče šele s spremembo sistema samega ne znotraj njega, tako v političnem kot nacionalnem smislu.

In, kar se je ujemalo, drugič, s tistim časom tudi v tem smislu, da Kavčič v ideološkem ali političnem smislu, prav za prav nikoli ni bil prevratnik, pač pa pragmatik z vizijo najboljšega možnega znotraj obstoječega. In potem sta Igor Bavčar in Janez Janša leta 1988 uredila in izdala Dnevnik in spomine Staneta Kavčiča. To je bila v tistem času izjemna politična in

intelektualna prelomnica, tako na ravni osebnih premislekov, kot na ravni splošne politične refleksije celotne slovenske skupnosti.

Spomnim se, da sem knjigo prebral skoraj brez resnega premora, da sem jo hlatal z vznemirjenjem in da je pustila name velik pečat. Nekatera stara dejstva so se mi začela kazati v novi luči, nova spoznanja pa so začela postavljati tudi nova vprašanja. 57 številko Nove revije in Dnevnik in spomine Staneta Kavčiča smem upravičeno šteti kot prelomni politični dejanji, ki sta bistveno vplivali in oblikovali slovensko politično pomlad na koncu osemdesetih in začetku devetdesetih let.

V tem smislu Kavčič ni bil pomemben samo kot politik ko je bil dejansko aktiven, temveč je bil skoraj enako pomemben, kot vzgib sprememb, ki so šle kasneje seveda še veliko čez njegova stremljenja po politični, gospodarski in nacionalni svobodi. Zgodilo se je tisto, za čemer je hrepenel, ko je v Dnevnik zapisal: »Upam in verjamem, da bo prišel čas, ko bo vse kar sem bil delal, mislil in snoval, dobilo večjo vrednost in priznanje, kot ga ima sedaj, v tem trenutku, ko pišem svojo retrospektivo in perspektivo.«

Kot pa sem omenil uvodoma, je Kavčič sodoben in aktualen tudi za sedanjí čas. Njegov Dnevnik sem skozi leta večkrat prebiral in zadnjič pred časom skoraj z enako intelektualno požrešnostjo kot prvič. Le da sem njegove dileme, odločitve, politični značaj in vrednostne usmeritve postavil v sedanjí čas in zlasti s perspektive položaja, ki jo kot predsednik vlade danes opravljam. Najprej, da kasneje ne pozabim, Kavčiču ne smemo narediti te slabe usluge, da bi ga idealizirali. On sam je skepso sprejemal kot varovalko pred prenačljenimi zaključki. Kavčič ni mitska osebnost, samo kot realna figura v dobrem in slabem, nam je lahko vendarle spričo svoje zgodovinske osebnosti in osebnosti zgled in navdih tudi za današnji in jutrišnji čas.

Zanimivo je, na primer, da mu je Tito po koncu njegovega najbolj burnega političnega udejestvovanja, ponudil politični položaj, ki je bil tedaj malo da ne imeniten, deloma tudi dejansko zelo važen. Tito mu je bil ponudil položaj predsednika zvezne vlade. Kavčič ga je zavrnil. To je zanimivo iz več zornih kotov. Velika večina politikov tega ne tedaj ne danes ne bi storila iz oportunitetnih razlogov zavoljo kariere.

Drugič je zanimivo, da se Kavčič v spominih poigrava z oceno, da je bila to s tega vidika to verjetno njegova napaka in jo prepozna, vendar je ne obžaluje. In tu pridem, končno do tistega kar se mi zdi v njegovem političnem in vrednostnem opusu najbolj osupljivo. Kavčič zavrne ponujen položaj, ker oceni da ne more doseči tistega kar želi. Kavčič torej simbolizira politično osebnost, ki jo politična moč in položaj zanima le toliko, kolikor je ta smiseln z vidika uveljavitve temeljnih stremljenj, od katerih se ne odstopa, če se vanje prepričano verjame.

Kavčič ni prevratnik, je pragmatik. Tisto kar vzbudi pozornost skozi njegovo delo in razmišljanje pa je paradoks, da je pragmatizem uspešna politična praksa samo pod pogojem da je vpet v neke temeljne vizije, tudi če niso do kraja teoretično, intelektualno ali politično razdelane. To je z vidike današnjega časa in potreb pomembna ocena če je točna. Globalna recesija je vzpodbudila vrednostne premike, ki utegnejo pomembno prestaviti osi razvojnega modela razvitega sveta v prihodnje. Recesija ne pomeni konec kapitalizma in tržne ekonomije, vendar pa skoraj zagotovo konec poenostavljanja da tržna ekonomija neizogibno proizvaja tudi tržno družbo. Če, in kolikor se to zgodi, se sistem znajde v krizi, ker pride do svojih jasnih meja vzdržnosti. V modernem svetu bodo torej potrebna neka nova temeljna ravnovesja med tekmovalnostjo in solidarnostjo, če prevlada enega ali pa drugega močno ne zamaje temelje sodobnega sveta.

Stane Kavčič se je tega dobro zavedal. Seveda v tistih zgodovinskih okoliščinah. Iskal je boljše rešitve. Odločitve je pogojeval s tem da so bile osmišljene, pred očmi je imel interes skupnosti daleč pred njegovimi osebnim. Današnje slovesno odkritje spomenika Stanetu Kavčiču ni nostalgija za preteklostjo, temveč navdih za prihodnost.